

بررسی موانع شهری برای نابینایان و کم بینایان شهرستان رشت

رحیم تکاملی ماسوله
فیزیوتراپیست و کارشناس ارشد مدیریت توانبخشی

مهرزاد قدسی
کارشناس ارشد کاردرمانی

این پژوهش یک مطالعه مقطعی - تحلیلی است که به منظور بررسی موانع شهری برای نابینایان و کم بینایان جامعه هدف تحت پوشش بهزیستی گیلان در سال ۱۳۹۵ صورت گرفته است. در این مطالعه نظرات ۵۰ نفر از نابینایان و کم بینایان عضو در NGOهای نابینایی توسط پرسشنامه‌های تدوین شده، مصاحبه‌های حضوری اخذ و مورد بررسی قرار گرفت. سپس میانگین نمرات حاصله از ارزیابی مشکلات و موانع شهری شهرستان رشت برای نابینایان و کم بینایان با هم مقایسه شد. بعد از جمع‌آوری داده‌ها و نمایش آن‌ها با جداول آماری از آزمون‌های آماری برای نتیجه‌گیری استفاده گردید.

نتایج حاصل نشانگر آن است که طراحان شهری و معماری می‌توانند با تغییر در دیدگاه‌های خود و درک نیازهای نابینایان و نگاه مناسب به مسائل و مشکلات موجود طرح‌های خود را به گونه‌ای ارائه نمایند که امکان زندگی روزمره مناسب و بهره‌مندی از امکانات موجود شهری برای نابینایان را در کنار سایر شهروندان فراهم آورند.

مقدمه:

سازمان بهداشت جهانی در روز جهانی نابینایان در سال ۲۰۰۲ میلادی طی بیانیه‌ای اعلام کرد حدود ۴۵ میلیون نفر در جهان نابینا هستند که ۹۰ درصد آن‌ها در کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند و تقریباً ۱۸۰ " میلیون نفر نیز اشکال بینایی دارند. سازمان بهداشت جهانی هم چنین اعلام کرد انتظار می‌رود این آمار با توجه به رشد جمعیت و بالا رفتن سن این جمعیت، تا سال ۲۰۲۰ میلادی به دو برابر برسد. براساس بررسی‌های به عمل آمده در سال ۱۳۷۰ در ایران تعداد افراد نابینا ۱۱۱۴۹۲ نفر برآورد گردیده که به این تعداد حدود ۲۰۰ هزار نفر افراد نیمه بینا و دیربینا اضافه می‌گردد. بدین دلیل اگر توجه چندانی به ارائه تسهیلات و امکانات مورد نیاز چنین قشری نشود که بتواند آن‌ها را در انجام زندگی عادی خود یاری دهد ممکن است چنین افرادی به انزوا کشیده شوند.

یکی از مهم‌ترین عواملی که بر کیفیت زندگی افراد هر جامعه و بطور خاص نابینایان تأثیر می‌گذارد وجود زیرساخت‌هایی است که کنش‌های فردی و اجتماعی با تکیه بر آن‌ها و با استفاده از آن‌ها انجام می‌شود، یکی از این زیرساخت‌ها راه‌ها و معابر می‌باشد. از آن جایی که شهر به عنوان مجموعه‌ای از عوامل مختلف طبیعی و اجتماعی باید به گونه‌ای طراحی گردد تا پاسخگوی نیازهای همه شهروندان باشد و افراد نابینا و کم بینا به عنوان یکی از اقشار جامعه به دلیل فقدان یا نقص در حس بینایی در ارتباط با محیط اطراف و دریافت اطلاعات محیطی با مشکلاتی مواجه هستند و نیز بدون تردید نابینایی به عنوان معلولیت جدی می‌تواند محدودیت‌هایی را برای شخص به همراه آورد که در صورت فراهم بودن امکانات شهری و مناسب‌سازی در اکثر موارد از میزان آن کاسته می‌شود. لذا مقاله حاضر با هدف بررسی موانع فیزیکی موجود برای نابینایان شهرستان رشت و در نهایت ارائه راهکارها برای تسهیل در این امر به نگارش در آمده است.

بحث:

در استان گیلان تعداد ۴۰۸۷ نفر معلول نابینا و کم بینا تحت پوشش بهزیستی گیلان می‌باشند که از این تعداد ۱۵۹۰ نفر مربوط به شهرستان رشت می‌باشند. در خصوص مشکلات و موانع پیش روی افراد نابینا شاید بتوان بزرگ‌ترین مشکل افراد نابینا را تردد این افراد در محیط‌های شهری عنوان کرد و این در واقع مشکل عمده‌ای است که تمام نابینایان با آن مواجه هستند، وجود معابری که تردد نابینایان را آسان کند به آنان کمک می‌کند تا با امنیت و آسودگی خاطر رفت و آمد کنند. فعالیت‌های اجتماعی خود را وسعت دهند، ارتباطات بیشتری پیدا کنند و به خدمات و امکانات خاص به سهولت دسترسی پیدا کنند. این امر خود وجهی از عدالت اجتماعی شهری است. در استان گیلان علیرغم تمام تلاش‌های صورت گرفته در امر مناسب‌سازی و رفع موانع شهری هنوز بسیاری از عزیزان نابینا و کم بینا در استان گیلان به منظور حضور در اجتماع و بهره‌مندی از خدمات شهری و شهروندی با موانع و دشواری‌های زیادی مواجه هستند موانعی که می‌تواند آسیب‌های فراوانی از جمله عدم امید به آینده، احساس بی‌ارزشی و بسیاری از مشکلات دیگر را فراهم آورد. از دیدگاه اقتصادی نیز این مسئله قابل توجیه است زیرا عدم حضور و فعالیت معلولان نه تنها منجر به عدم بازدهی اقتصادی آنان می‌شود بلکه دارای بار هزینه‌ای بیشتری نیز می‌گردد.

بنابراین توجه به امر مناسب‌سازی و شناسایی موانع شهری و به دنبال آن برنامه‌ریزی عملی در این خصوص به منظور تسهیل هر چه بیشتر و جلب مشارکت فعال این قشر از جامعه در فعالیت‌های اجتماعی و بهره‌مندی از توانمندی‌ها و مهارت آنان در عرصه‌های مختلف ضروری است. از این رو اولین گام برنامه‌ریزی در زمینه مناسب‌سازی بررسی دیدگاه جامعه هدف یعنی خود نابینایان و توجه به تجربه شخصی آنان می‌باشد و در نهایت آگاهی از این مسئله مهم‌ترین دغدغه آنان در این خصوص چیست.

نتایج:

بررسی پرسشنامه‌ها و مصاحبه‌های صورت گرفته بیانگر این مسئله می‌باشد که معلولان نابینا به دلیل نقص بینایی دارای مشکلات حرکتی بسیاری در سطح شهرستان رشت می‌باشند که بخش اعظم آن به نامناسب

بودن وجود مشکلاتی از قبیل شرایط فضای شهری برمی‌گردد که عبارتند از:

- عدم وجود محیط امن برای تردد نابینایان در پیاده‌روها:
 - که مهم‌ترین آن‌ها وجود درخت‌های مزاحم، داربست‌های فلزی ساختمان، وجود سایبان مغازه‌ها، تیرهای برق و صندوق‌های صدقات و وجود موانع آهنی برای عدم ورود موتور به پارک‌ها و پیاده‌روها می‌باشد.
 - ۲- خطرات ناشی از حرکت وسیله نقلیه برای افراد پیاده:
 - که بیشترین خطر شامل عدم وجود معبر پیاده در جوار بسیاری از معابر سواره و نیز تردد موتور یا دوچرخه در پیاده‌روها می‌باشد.
 - ۳- عدم ارتباط درست فی مابین معبر سواره و معبر پیاده:
 - شامل جوهای آب بدون پل‌های ارتباطی و جداول ممتد و بدون بریدگی در مکان‌های لازم می‌باشد.
 - ۴- کندی حرکت:
 - وجود اختلاف سطح بین سطوح مختلف، توقف خودروها در مکان‌های نامناسب و نیز کف سازی‌های نامناسب معابر.
 - ۵- ناپایداری و وضعیت مناسب‌سازی:
 - به علت عدم آگاهی و نبود برنامه‌ریزی جامع شهری معابر دچار تخریب مکرر از جمله حفاری‌های بدون حساب و کتاب می‌گردند.
 - ۶- ایجاد خستگی مفرط در حرکت:
 - به دلیل نبود امکانات رفاهی شامل محل‌های مناسب برای نشستن و استراحت کردن، سایه بان و نیز دستگیره.
 - ۷- علیرغم مناسب‌سازی میزان رضایت مندی ناکافی از مناسب‌سازی شهری
 - ۸- میزان رضایت مندی پابین از سیستم حمل و نقل شهری

کلمات کلیدی:

نابینا: در این پژوهش نابینا به فردی اطلاق می‌گردد که قدرت بینایی وی پس از حداکثر ترمیم برابر با ۲۰/۲۰۰ است. و زاویه دید وی کمتر از ۲۰ درجه باشد.

نیمه بینا: در این پژوهش نیمه بینا به فردی اطلاق می‌گردد که قدرت بینایی در چشم بهتر و با استفاده از وسایل کمک بینایی از ۲۰/۲۰۰ بیشتر و از ۲۰/۷۰ کمتر است.

مناسب‌سازی

اصلاح محیط و تدارک وسایل حمل و نقل است به طوری که افراد معلول قادر باشند تا آزادانه و بدون خطر در محیط پیرامون خود اعم از اماکن عمومی، معابر، محیط شهری و ساختمان‌های عمومی حرکت کنند و از تسهیلات محیطی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی با حفظ استقلال فردی لازم بهره مند شوند.

منابع:

- ۱- توانبخشی گروه‌های خاص. تألیف حمید رضا کریمی درمنی. انتشارات گستره. چاپ اول. ۱۳۸۲.
- ۲- سالنامه آماری استان گیلان - معاونت آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان
- ۳- درگاه ملی آمار ایران
- ۴- سایت سازمان بهداشت جهانی
- ۵- بانک اطلاعات توانبخشی ایران - دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۶- مناسب‌سازی در اماکن عمومی و تجاری برای افراد دارای معلولیت) ترجمه و تدوین مهندس منصور برجیان و مهندس بهزاد جغتایی چاپ اول. (۱۳۸۵).